

Univers borgià. Aproximacions històriques, culturals i artístiques als Borja

Borgia's Universe. Historical, cultural and artistic approaches to the Borgia's family

PURIFICACIÓ MASCARELL
congresxativa@gmail.com

Universidad Complutense de Madrid

Els estudis entorn de la família dels papes Alfons i Roderic de Borja, i les seues implicacions culturals, socials i artístiques al llarg dels segles, s'han afermat en els darrers anys gràcies al treball de nombrosos investigadors de dins i de fora de les fronteres catalanoparlants. Investigadors que han transcendit, com ho demana tot apropament humanístic, l'anomenada *llegenda negra* que envolta aquest cognom d'origen aragonés, sovint italianitzat i maltractat a parts iguals. En aquest monogràfic de la revista *Scripta* s'ofereix una interessant mostra dels avanços d'aquests estudis. I es fa a través de huit articles signats per estudiosos consolidats i d'altres més joves, els quals segueixen l'estel traçat pels veterans especialistes borgians: queda demostrat que s'ha creat escola i que les noves generacions estan preparades per a assumir l'ineludible relleu.

Tots els autors que presentem ací s'endinsen en l'univers borgià per tal d'analitzar-lo amb les eines del filòleg, l'historiador o el musicòleg. I s'ocupen de qüestions com la presència dels Borja en la literatura, la seua influència en la música, la plasmació en la pintura, el tractament a la premsa o el vincle amb la numismàtica. Varietat temàtica als articles i diferents perfils d'especialització, per tant, entre els investigadors que han participat en aquest monogràfic borgià que ara s'ofereix al lector.

Durant el mes de maig del 2016, al convent de Sant Domènec de Xàtiva, la ciutat natalícia dels papes, va tenir lloc el congrés "Els Borja en l'art". L'encontre va ser possible gràcies al patrocini de l'Ajuntament de Xàtiva i sota la meua direcció, amb el suport institucional de la Universitat de València i de l'Institut Internacional d'Estudis Borgians. Precisament, les seues actes es poden consultar en el número 5 de la *Revista Borja* de l'IEEB, en accés lliure digital. Amb la certesa que el tema del congrés no s'esgotava en el que es va exposar durant els quatre dies de ponències i debats, s'ha enllestit aquest recull, complementari a les esmentades actes i, al mateix temps, autònom. M'agradaria fer un breu recorregut per les seues pàgines, abans de deixar al lector endinsar-se en elles.

El primer treball, signat per Alberto Aguilera, s'emmarca dins les recerques sobre els mitjans de difusió propagandístics i, concretament, s'ocupa de la numismàtica com a forma d'exaltació del

poder pontifici. Amb l'originalitat d'estudiar els trets promocionals de la moneda encunyada durant el període papal de Calixt III.

A continuació, les estudioses franceses Beatrice Charlet-Mesdjian i Dominique Voison presenten una anàlisi detallada de la construcció de la imatge literària de Cèsar Borja en dues obres d'Ercole Strozzi, un dels poetes del cercle de Lucrecia Borja a la cort de Ferrara. I avancen la hipòtesi que l'operació de reivindicació de la discutida figura de Cèsar, unida a l'exaltació de la unió dels llinatges Este i Borja, podria apuntar cap a l'existència d'un "partit de Lucrecia" a la cort de Ferrara.

El monogràfic segueix de la mà de Júlia Benavent, reconeguda especialista en matèria borgiana. L'autora aborda la difusió popular de notícies a través de cants, poemes i d'altres textos que eren recitats o cantats en carrers i places públiques d'Itàlia. A mig camí de les relacions de successos i la literatura propagandística, generalment antiborgiana, aquests textos són una font de primer ordre per estudiar les primeres manifestacions de la llegenda negra sobre la família valenciana.

Per la seua banda, el jove investigador Alexandre Vico se centra en el retrat al Renaixement i la seua interpretació iconogràfica per a reconstruir el procés d'identificació de la *Flora* de Bartolomeo Veneto amb Lucrecia Borja des dels primers moments. Tot i que més d'una vegada s'havia expressat la poca base de la tal identificació en la bibliografia borgiana, es trobava a faltar una recerca en profunditat com la que ara oferim.

La musicologia ocupa el següent article, a càrrec de Ferran Escrivà-Llorca, qui estudia les activitats musicals i literàries de Joan de Borja a Madrid dins d'un dels cenacles típics de l'aristocràcia cortesana de l'època. Si la seua figura ja havia estat investigada des del vessant literari, es trobava a faltar una anàlisi que inclogués l'activitat i el mecenatge musical a partir de la documentació exhumada i les relacions cortesanes de Borja a Praga i a Madrid.

Marc Gomar, al seu torn, presenta els resultats d'un buidatge de revistes espanyoles del segle XIX on es fa referència al personatge de Lucrecia Borja, considerat sobretot a partir del drama de Victor Hugo i l'òpera de Donizetti. La seua recerca periodística aprofundeix en la popularització de la llegenda negra del personatge i en l'aparició de les primeres defenses del seu nom.

Tot seguit, la investigadora italiana Consuelo Picchi ofereix la seua visió sobre dos episodis de Lucrecia Borja relacionats amb la música: un de biogràfic i un altre de literari, vinculat a la descripció del personatge dramàtic de Lucrecia en el llibret de Romani per a l'òpera de Donizetti.

Tanca el monogràfic el treball del jove filòleg hispànic Antonio Huertas. Aquest estudiós de la novel·la històrica contemporània analitza ací les formes de la llegenda negra borgiana en el gènere al llarg dels darrers vint-i-cinc anys, incidint en el tractament més truculent del mite de família Borja com a paradigma del mal en la novel·la lística actual.

Sense més preàmbuls, servisca aquesta sintètica *introito* com a invitació a la lectura dels treballs del monogràfic borgià d'*Scripta* i com una pedra més en la construcció dels estudis borgians